

Impacto económico de la adaptación funcional del hogar en la ayuda a domicilio y la prevención de caídas

Workshop

Evaluation for public policies for sustainable Long-Term Care in Spain

Valencia, 3 de julio de 2015

1. Introducción
2. Programa de actuación
3. Datos
4. Indicador de autopercepción de la dependencia (IAPD) y variaciones observadas.
5. Análisis económico:
 - 4.1 Reducción de las necesidades de ayuda a domicilio.
 - 4.2 Prevención de caídas.
 - 4.3. Análisis coste-beneficio del efecto conjunto.

Las actuaciones preventivas dirigidas a aumentar la calidad de vida y la autonomía de las personas mayores están ganando cada vez más peso en las sociedades avanzadas (Swift, 2001; Shalen et al., 2008).

Diferentes estudios han puesto de relevancia la importancia que en el bienestar de nuestros mayores tiene el poder seguir disponiendo de autonomía en su vida diaria (Lizana, 2013; Sanchis, 2014).

El efecto de diferentes programas sociales puestos en marcha para aumentar el bienestar de las personas mayores en sus propios hogares queda también reflejado en la literatura (Lord et al., 2006; Heywood y Turner, 2007; Grisbrooke, 2010; Turner, 2011; Riskcenter y CVI, 2013).

Desde un punto de vista económico se demuestra la eficiencia de las intervenciones realizadas con costes inferiores a los beneficios derivados (Tousignant et al., 2003; IBV, 2008; Barberá et al., 2010; Manville et al., 2014).

Los efectos de este tipo de programas no solo se ponen de manifiesto en la reducción de la necesidad de ayuda de terceras personas, sino también en la prevención de enfermedades (Lord et al., 2006; Centro y García, 2013; Brooks et al., 2013).

La base de estudio es el seguimiento que ha hecho el equipo de investigación de la Universidad de Barcelona con el Centro de Vida Independiente y el Ayuntamiento de Barcelona, **del Programa de adaptación funcional del hogar de personas mayores con dependencia durante el año 2013**. Este programa tiene como objetivo **mejorar la calidad de vida de las personas mayores que viven solas en casa o con una persona dependiente**.

En el estudio se continúa con la investigación ya realizada con los datos del 2011 y el 2012, analizando el **efecto que determinadas acciones preventivas pueden tener a la hora de retrasar la entrada en situación de dependencia**, o en mayores grados de dependencia en personas de edad avanzada.

Las actuaciones consisten en mejoras de seguridad en el hogar, y en la introducción de productos de apoyo que ayudan al desarrollo autónomo de las actividades cotidianas.

Con los datos de 2013 se realiza un análisis coste-beneficio del Programa teniendo en cuenta, no sólo la reducción esperada en las necesidades de ayudas de terceras personas como consecuencia de las actividades realizadas, sino también teniendo en cuenta la reducción en el número esperado de caídas en el hogar que sufrirían nuestros mayores.

Procedimiento

El procedimiento seguido dentro del programa es el siguiente:

1. A todas las personas seleccionadas dentro del programa se les realiza un **estudio personalizado** sobre qué elementos se pueden adaptar o colocar en su hogar a fin de que mejore su seguridad y grado de confort. En este sentido, se valora su **grado de autonomía para realizar las actividades básicas de la vida diaria** utilizando un protocolo de captura de información específicamente diseñado por el equipo de trabajo.
2. Una vez realizada la adaptación funcional **se valora la satisfacción de la persona y de sus cuidadores**. Concretamente, se vuelve a valorar la capacidad de autonomía en aquellas tareas cotidianas que no podían llevar a cabo (ducharse, levantarse del sofá ...) mediante una **nueva baremación**.
3. Se construye un **indicador de autopercepción de la dependencia (IAPD)** para los individuos el cual permite cuantificar los cambios en **la percepción subjetiva sobre el mayor o menor grado de autonomía en la realización de actividades cotidianas**.

En el año 2013, los Servicios Sociales del Ayuntamiento de Barcelona, en colaboración con la Asociación de Vida Independiente (AVI), pusieron en marcha nuevamente el Programa "**Adaptación funcional del hogar de las personas mayores y / o dependientes**", con el objetivo de **mejorar la calidad de vida y la autonomía de las personas mayores**.

En esta ocasión **un total de 493 personas fueron seleccionadas**. La gran mayoría de los individuos seleccionados vivían solos y eran personas que necesitaban algún tipo de ayuda para realizar las actividades básicas de la vida diaria. **De estas personas se realizó el seguimiento a un total de 454 personas ***.

El Programa tiene en cuenta fundamentalmente **dos tipos de actuaciones**: *a) la concesión de productos de apoyo* adecuados específicamente a la dificultad de llevar a cabo las actividades básicas de la vida diaria, y *b) la realización de obras en el hogar* con el mismo objetivo.

* En el año 2012 el seguimiento se realizó sobre un total de 627 beneficiarios, sobre un total de 661 beneficiarios del programa.

Figura 1. Expedientes por edad y sexo

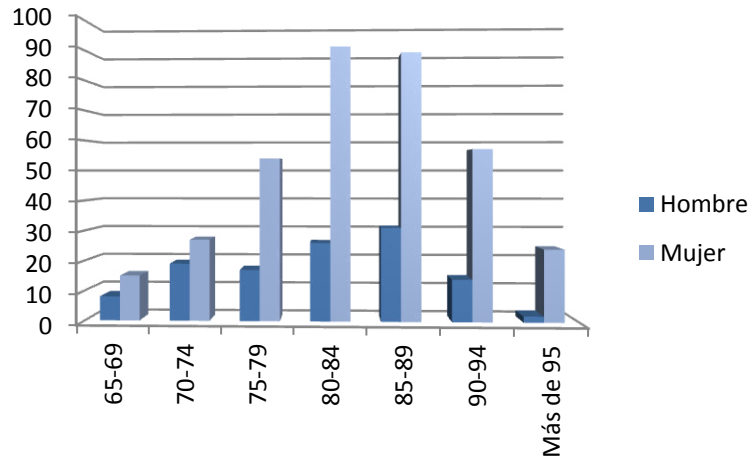

Figura 2. Situación de convivencia

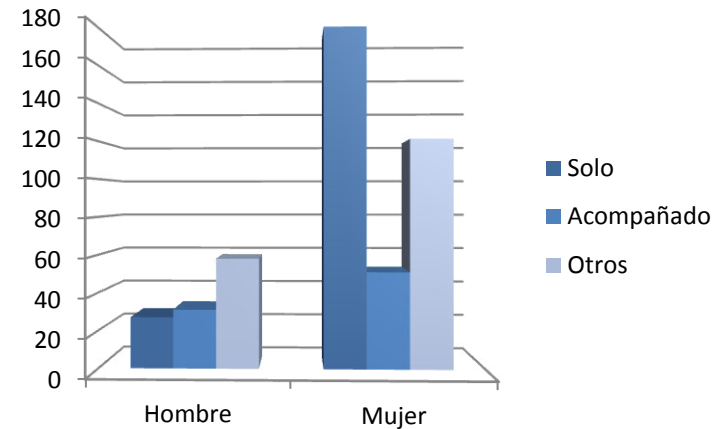
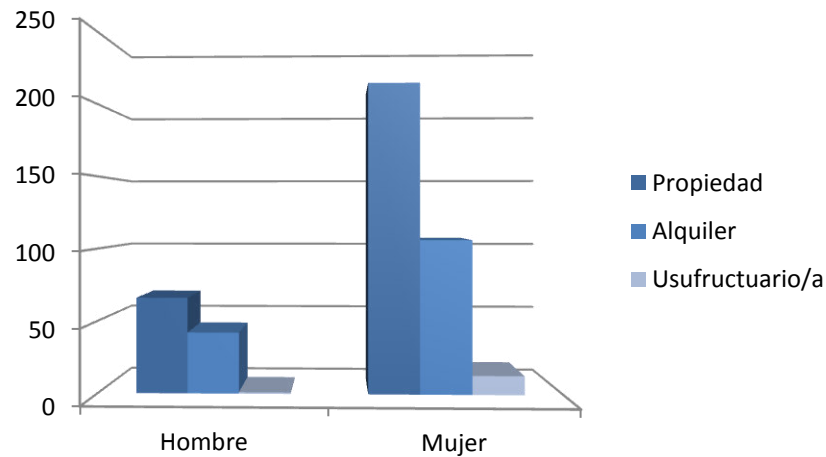

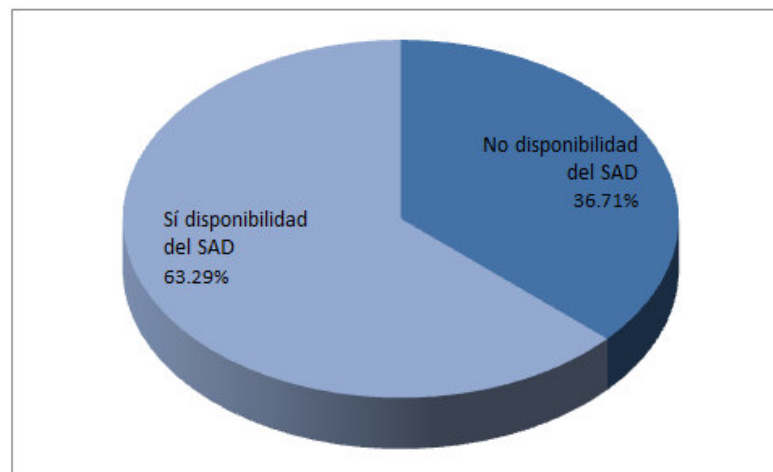
Figura 3. Propiedad del hogar

Disponibilidad del servicio de atención domiciliaria

Un 63,3% de los beneficiarios disponen del servicio de atención domiciliaria, y es más elevado el porcentaje de mujeres que reciben este tipo de ayuda (un 67,0% frente al 52,1% de los hombres) *.

Figura 4. Disponibilidad del servicio de atención domiciliaria

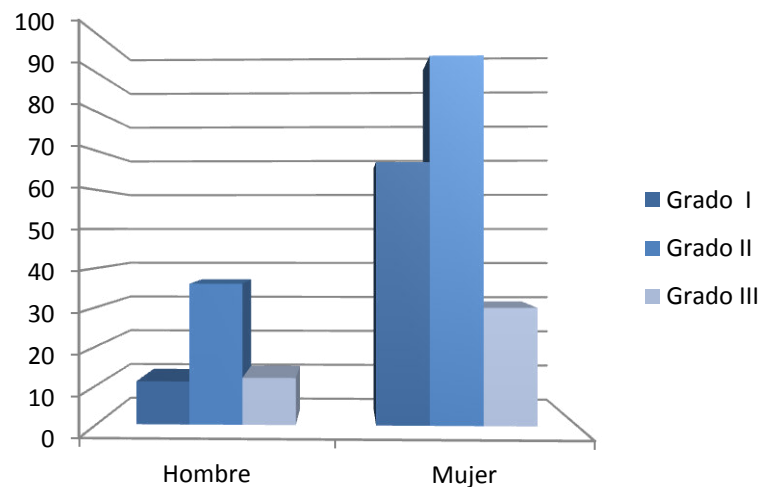

* En 2012, el porcentaje de beneficiarios que recibían ayuda a domicilio era del 51%, un 52,8% mujeres, y un 45,9% hombres).

Grado y nivel de dependencia

Un 52,7% de los beneficiarios (250 personas) tienen reconocido algún grado de dependencia con cobertura pública. Un 31,2% de los beneficiarios con grado de dependencia reconocida tienen dependencia moderada (grado I); un 52% tienen dependencia severa (grado II), y el resto, un 16,8% tienen gran dependencia (grado III) *.

Figura 5. Grado de Dependencia Reconocida

* En 2013 ha disminuido el porcentaje de individuos con cobertura pública de dependencia (del 59% en 2012) aunque los porcentajes repartidos en cada grado de dependencia toman valores muy similares a los observados en 2012.

Las actuaciones llevadas a cabo por el CVI se centran principalmente en dos tipologías:

- a) prestación de productos de apoyo** para reducir las limitaciones presentadas por los beneficiarios a la hora de realizar actividades básicas asociadas a problemas sensoriales, de movilidad y aquellas indispensables de la vida diaria;
- b) realización de obras en el hogar** de los beneficiarios para facilitar cualquiera de las actividades comentadas anteriormente.

Un 81,9% de los beneficiarios han recibido productos de apoyo en el 2013 respecto al 76,9% observado en 2012. El porcentaje de personas a las que se les ha realizado obras en sus hogares es ahora del 18,1% respecto al 23,3% observado el año anterior.

Respecto a **la satisfacción de los beneficiarios, ha aumentado aún más respecto a los valores de 2012:**

- **Un 86% de los beneficiarios** han declarado sentirse **más autónomos** tras las intervenciones llevadas a cabo por el CVI. Este porcentaje ha aumentado respecto al 2012, el cual fue del 80%.

(Un elevado porcentaje de respuestas hace referencia, no tanto al mismo beneficiario, sino al cuidador. La respuesta "descarga", "descarga familiar", "descarga de la mujer", "ayuda al cuidador" es muy frecuente).

- **Un 97% de los beneficiarios** han declarado que la intervención efectuada les ha servido para estar **más seguros en casa** (en 2012 era del 93,4%).
- **Un 93,9% de los beneficiarios** han declarado que, a partir de la intervención, **su día a día ha cambiado** (Un 89,7% en 2012).
- **Un 98,4% de los beneficiarios** han declarado que la instalación del producto y / u obra **no les ha causado ningún tipo de molestia**.
- **Un 95,3% de los beneficiarios** han declarado que **no habrían podido hacer esta intervención sin la iniciativa municipal** (un 91,2% en 2012).

Nota: el cuestionario de satisfacción fue respondido por 429 beneficiarios, de los 454 a los que se pasó el cuestionario de seguimiento posterior a la intervención.

El indicador de autopercepción de la dependencia (IAPD) se calcula a partir de la percepción que un determinado individuo tiene sobre sus limitaciones para llevar a cabo las tareas cotidianas en el hogar.

Tabla 1. Lista de las 26 posibles limitaciones para llevar a cabo las actividades básicas de la vida diaria

Mantener el cuerpo en la misma posición.	Ducharse.	Vestirse/desvestirse.
Entrar /salir de la cama.	Entrar/salir de la ducha.	Estirarse/agacharse.
Sentarse/ levantarse de la silla.	Lavarse.	Comer.
Desplazarse por casa.	Abrir/cerrar puertas, grifos y pestillos.	Ir al mercado a hacer la compra.
Cogerse a las paredes para caminar.	Peinarse.	Administrar el dinero.
Salir de casa.	Cortarse las uñas de los pies.	Cocinar su comida.
Subir/bajar escaleras.	Sentarse/levantarse del WC.	Hacer las tareas domésticas.
Bañarse.	Ir al lavabo.	Seguir las preinscripciones médicas.
Entrar/salir de la bañera.		Utilizar el teléfono.

El **IAPD** para el i -ésimo individuo ($i=1...454$) se obtiene de la siguiente manera:

$$IAPD_i = \sum_{k=1}^{26} LIMITA_{ik} \cdot PONDER_k \cdot COEF_{ik}; \quad 0 \leq IAPD_i \leq 100$$

Con:

$LIMITA_{ik}$: variable que toma el valor 1 si el individuo declara tener una limitación respecto de la actividad que se valora ($k = 1 \dots 26$); y toma el valor 0, si el individuo declara no tener ningún tipo de limitación o bien no hay respuesta.

$PONDER_k$: pesos, la suma total es 100, otorgados al conjunto de actividades susceptibles de limitar la autonomía de una persona mayor a la hora de desarrollar una serie de acciones básicas.

$COEF_{ik}$: coeficiente de severidad según la dificultad declarada y el nivel de ayuda requerida.

Estratos de dependencia percibida en 2013:

Tabla 2. Estratos del IAPD - Previo intervención CVI

Estrato IAPD	Número personas	Género		Edad categorizada (años)				Tipo de actuación	
		Hombres	Mujeres	65-79	80-84	85-89	≥ 90	Básica	Obras
0 - 24,99	136 (30,0%)	32	104	42	39	33	22	112	24
25 - 49,99	196 (43,2%)	40	156	57	43	57	39	163	33
50 - 74,99	86 (18,9%)	27	59	32	20	19	15	65	21
75 - 100	36 (7,9%)	11	25	5	8	7	16	32	4
Total	454	110	344	136	110	116	92	372	82

Comparación de 2013 respecto 2012:

1. **En 2013 ha aumentado el número de personas con menores niveles de autopercepción de dependencia**, con un 30% de personas concentradas en el primer estrato [0-24,99] y un 43,2% de personas concentradas en el segundo [25- 49,99].

Estos datos contrastan los del 2012, con un 63,5% de individuos repartidos en estos dos primeros estratos. Respecto a los dos estratos representativos del mayor nivel de IAPD, los resultados de 2013 son del 18,9% para el estrato [50-74,99] y del 7,9% para el estrato [75-100], porcentajes que en 2012 eran del 24,9% y el 11,6%, respectivamente.

2. **El porcentaje de hombres y mujeres beneficiarias de la ayuda ha sido prácticamente el mismo que el observado en 2012** (24% hombres, 76% mujeres aproximadamente).
3. **El porcentaje de receptores de las ayudas con edades comprendidas entre los 65 y los 79 años de edad ha aumentado casi un 4,5% respecto al observado en 2012**, hasta el 29,9% del total de individuos. **Un comportamiento similar se observa para los beneficiarios con edades iguales o superiores a los 90 años** que ahora representan el 20,3% del total (un 17,4% en 2012). Todo ello en detrimento de las edades comprendidas entre los 80 y los 89 años, que pasan de representar el 57,1% en 2012 al 49,7% en 2013.
4. **Ha aumentado el porcentaje de personas que han recibido productos de apoyo**, con un 81,9% de los beneficiarios en 2013 respecto al 76,9% observado en 2012. El porcentaje de personas que han tenido obras en sus hogares es ahora del 18,1% respecto al 23,3% observado el año anterior.

Variaciones en los valores medios del IAPD después de las actuaciones en 2013:

Figura 12. Variaciones por género

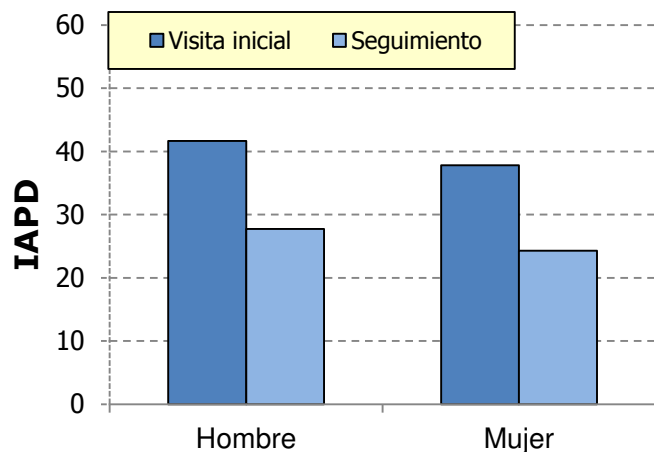

Figura 13. Variaciones por edad

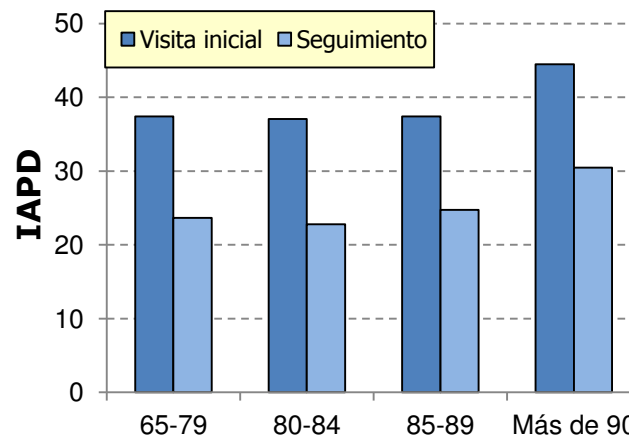
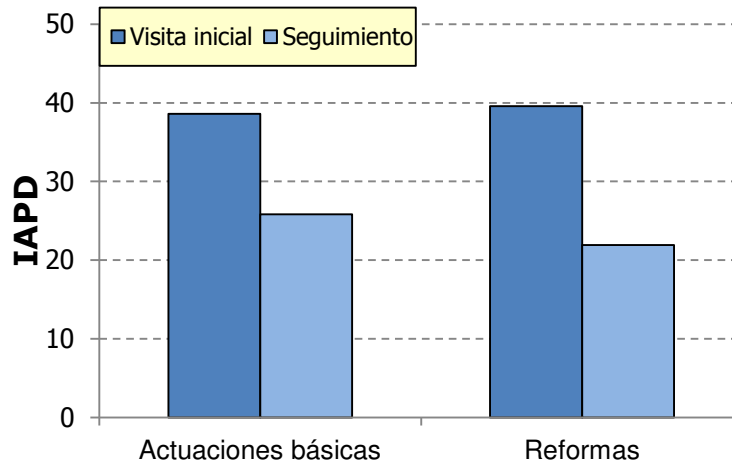

Figura 14. Variaciones por tipo de actuación

Comparación IAPDs 2012-2013

Tabla 6. Variación del IAPD según la categoría de edad y el tipo de actuación, 2012

Categoría de edad (años)	IAPD inicial según actuación		IAPD seguimiento según actuación	
	Básica	Obras	Básica	Obras
65-79	39.4	47.3	25.9	26.6
80-84	35.2	49.5	23.3	28.5
85-89	40.6	56.4	28.3	31.5
Más de 90	47.5	50.6	36.6	27.0
Media	40.1	50.3	27.9	28.3

Tabla 7. Variación del IAPD según la categoría de edad y el tipo de actuación, 2013

Categoría de edad (años)	IAPD inicial según actuación		IAPD seguimiento según actuación	
	Básica	Obras	Básica	Obras
65-79	34.9	44.7	23.3	24.9
80-84	37.8	34.3	24.3	17.3
85-89	37.3	37.9	25.1	22.8
Más de 90	45.2	34.6	31.2	20.2
Media	38.6	39.6	25.8	21.9

El **análisis coste-beneficio** propuesto cuantifica los valores siguientes:

- 1) Inversión económica** que suponen en cada caso las actuaciones realizadas en el hogar de los beneficiarios.
- 2) Ahorro económico esperado** derivado de unas menores necesidades de ayuda de terceras personas y por la prevención de caídas.

En una primera fase se ha tenido en cuenta toda la información relativa al número de ayudas técnicas y obras gestionadas por el Centro de Vida Independiente, así como el coste medio asociado a cada uno de los dos tipos de actuaciones dentro de cada franja de edad.

Tabla 3. Actuaciones del CVI por franjas de edad y coste medio

Categoría de edad (años)	Número de personas	Tipo de actuación		Coste medio (€)	
		Básica	Obras	Básica	Obras
65-79	136 (30.0%)	101	35	670.8	2328.4
80-84	110 (24.2%)	87	23	728.5	2353.3
85-89	116 (25.6%)	98	18	689.2	2230.5
Més de 90	92 (20.3%)	86	6	719.5	2208.1
	454	372	82	702.2	2316.6

El **coste medio por proyecto de las actuaciones realizadas por el CVI en el año 2013**, dentro del grupo de 454 personas, **fue de 993,8€** (1.196,9€ en 2012). Distinguiendo por tipología de proyecto, se observa como las actuaciones en el hogar que sólo consistieron en **ayudas básicas tuvieron un coste medio de 702,2€**, mientras que los **proyectos con obra supusieron un coste medio de 2.316,6€** (en 2012 el coste medio fue de 757,8€ y 2.656,5€, respectivamente).

Ahorro en costes de ayudas de terceras personas

El potencial ahorro en costes en ayudas de terceras personas se ha obtenido diferenciando entre los beneficiarios de ayudas básicas y los que reciben obras en el hogar.

A cada uno de los estratos definidos por el IAPD se les ha asociado determinadas necesidades de ayuda utilizando como referencia los criterios señalados por el BOE del 3 de agosto de 2012.

Para la cuantificación del ahorro derivado, se ha tomado como referencia que el coste de una hora de atención socio sanitaria se establece en 16,25€ (IMSERSO, 2013).

Ahorro en prevención de caídas

La muestra en la que se basa este estudio es un conjunto de 454 personas mayores de 65 años.

Según el informe "La vivienda del mayor: condiciones y riesgos" (Instituto de Prevención, Salud y Medio Ambiente; Fundación Mapfre 2013), en 6 de cada 10 hogares se ha producido algún accidente en el año 2013.

Para nuestro colectivo, 272 personas habrían sufrido algún accidente, siendo 223 los accidentes ocurridos en viviendas donde se proporcionaron productos de apoyo a los usuarios y 49 accidentes en viviendas en las que se realizaron obras.

Además, el 80% de estos accidentes han sido caídas según el informe de la Fundación Mapfre. Para nuestro estudio, suponen 179 caídas en personas mayores con ayudas técnicas y 40 caídas para aquellos a los que se les ha realizado obras en el hogar (un total, por tanto, de 219 caídas). El 20% restante de los accidentes producidos en los hogares son heridas (12%) y quemaduras (8%).

Según el informe "Prevención y Atención de las caídas en la persona adulta mayor" (CONAEN, 2010), se diferencian tres tipos de caídas:

1. Caída accidental: Es aquella que se produce por una causa ajena al adulto(a) mayor, con origen en un entorno potencialmente peligroso, por ejemplo un tropiezo con un objeto o barrera arquitectónica.

2. Caída de repetición "no justificada": Es aquella donde se hace patente la persistencia de factores relacionados con la salud, como por ejemplo patologías.

3. Caída prolongada: Es aquella en la que la persona permanece en el suelo por más de 15-20 minutos con incapacidad de levantarse sin ayuda. Estas caídas se consideran indicadores de una reserva fisiológica disminuida en aquellas personas mayores que las padecen ya que pueden estar relacionadas con trastornos que alteran su funcionalidad general.

La **tasa de rendimiento** teniendo en cuenta el servicio de ayuda a domicilio y la prevención de caídas, se ha obtenido de la siguiente forma:

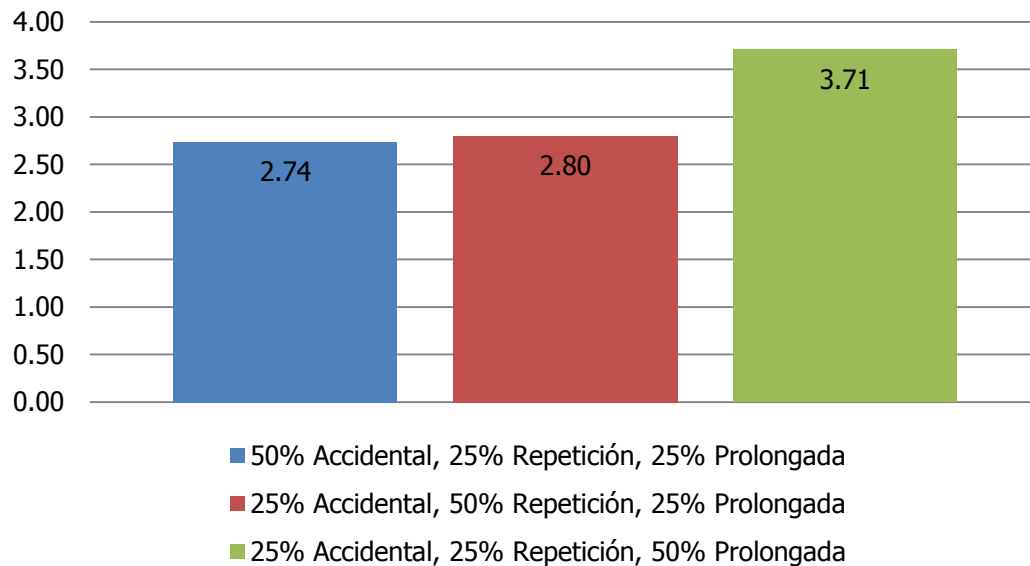
$$R = \frac{\text{Ahorro anual en costes de ayudas de terceras personas y prevención de caídas}}{\text{Inversión en elementos técnicos}}$$

IMPORTANTE: Teniendo en cuenta que, una vez hecha la inversión, se espera que su efecto se alargue en el tiempo (fundamentalmente, para el caso de las obras en el hogar que pueden tener un efecto de mejora permanente) la tasa de rendimiento **debe ser evaluada para periodos superiores al año.**

ANÁLISIS COSTE-BENEFICIO PRODUCTOS DE SOPORTE

193 casos sin caídas;
179 casos con caídas de diferente tipología

RATIO DE RENDIMIENTO

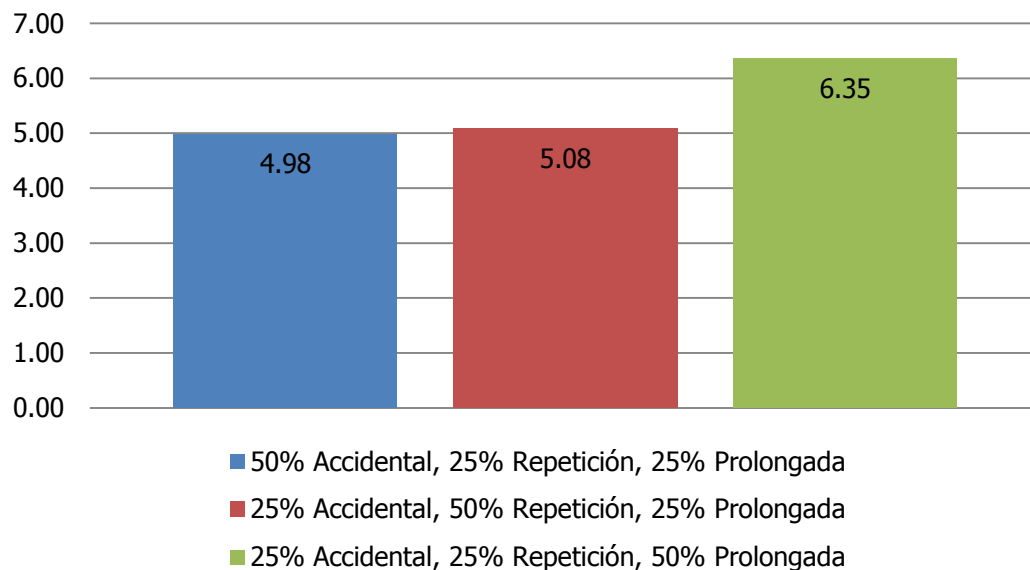

Los plazos de amortización serían como máximo de 4,4 meses.

ANÁLISIS COSTE-BENEFICIO OBRAS EN EL HOGAR

43 casos sin caídas;
39 casos con caídas de diferente tipología

RATIO DE RENDIMIENTO (Horizonte temporal 5 años)

Los plazos de amortización serían como máximo de un año.

Resumen

- 1) El **nivel de satisfacción de los beneficiarios** con las actuaciones realizadas por el Programa **es muy elevado** en todas las vertientes analizadas.
- 2) **Las actuaciones llevadas a cabo en 2013 tienen un carácter claramente preventivo**, como se pone de manifiesto por ejemplo en el valor del IPAD para las personas más jóvenes con obras en sus hogares.
- 3) **Por cada euro invertido en productos de apoyo el ahorro anual oscila entre 2,74 y 3,71 euros**, teniendo en cuenta las menores necesidades de ayuda de terceras personas y la prevención de diferentes tipologías de caídas. **Los plazos de amortización de la inversión realizada serían inferiores a los 5 meses en cualquier caso.**
- 4) **En el caso de las obras en el hogar** es necesario analizar la inversión teniendo en cuenta el carácter permanente de su efecto, es decir, el coste de la actuación es más grande pero su efecto puede mantenerse a lo largo del tiempo. **Cogiendo un horizonte de medio plazo, el rendimiento oscila entre 5 y 6,35 euros, es decir, por cada euro invertido el ahorro esperado oscilará entre los cinco y los seis euros y medio aproximadamente. Los plazos de amortización de la inversión realizada serían como máximo de 1 año en cualquier caso.**

Resumen (continuación)

5) El análisis coste-beneficio realizado por tipo de actuación **corrobor**a la **eficiencia de las políticas preventivas** para hacer frente a futuros agravamientos de las situaciones de dependencia. **Todos los escenarios analizados conducen a ratios ahorro/inversión superiores a 1, lo que supone plazos de amortización inferiores al año.**

Impacto económico de la adaptación funcional del hogar en la ayuda a domicilio y la prevención de caídas

Workshop

Evaluation for public policies for sustainable Long-Term Care in Spain

Valencia, 3 de julio de 2015

Programa d'arranjament d'habitatges

Informe del Taller d'avaluació

Àrea d'Atenció a les Persones
Diputació de Barcelona

Març de 2018

Índex

1. Introducció.....	3
2. Síntesi dels resultats	4
2.1 El Programa en una paraula.....	4
2.2 Primera reflexió	5
2.3 Segona reflexió	6
3. Valoració de la sessió	18

1. Introducció

La Diputació de Barcelona, a través de l'Àrea d'Atenció a les Persones, ha organitzat un grup de treball amb tècnics/ques de diferents municipis amb relació al Programa d'Arranjament d'Habitatges. Aquesta prestació té per objectiu atendre la millora de les condicions d'accessibilitat, seguretat, higiene, habitabilitat i d'eficiència energètica mínimes dels habitatges objecte de les intervencions.

El programa consisteix en la realització de petites reformes bàsiques en els habitatges que incrementen l'autonomia i la qualitat de vida de les persones en els seus domicilis. Aquestes reformes poden consistir en arranjaments en banys, en cuines, en zones de pas o actuacions complementàries de millora de l'eficiència energètica dels domicilis.

El programa és fruit de la cooperació interinstitucional i està liderat des dels municipis (fins a 300.000 habitants). Les persones destinatàries són persones proposades pels serveis socials municipals, i han d'estar en situació de fragilitat per qüestions d'edat, salut i/o manca d'autonomia personal, discapacitat i/o dependència o en situació de vulnerabilitat en ser persones que viuen soles o amb una altra persona gran.

En aquest marc, el 19 de març es va realitzar la sessió d'avaluació del Programa d'arranjament d'habitatges, a la que hi van participar 18 tècniques municipals referents del Programa. L'objectiu de la sessió era contrastar les dificultats, condicionaments i oportunitats del model del Programa d'arranjament d'habitatges, per tal de cercar les millores en el seu funcionament i organització.

Esquema del procés de reflexió de la sessió

Contrast de les tipologies d'intervenció i les persones destinatàries que contempla el Programa. Oportunitats, mancances i elements de millora.

Identificar quins aspectes del Programa són **dificultats** o amenaces i haurien de millorar; quines són les fortaleeses; i quines **alternatives de millora** es podrien plantejar .

A continuació, es presenten els resultats de la reflexió realitzada durant el taller.

2. Síntesi dels resultats

2.1 El Programa en una paraula...

Abans d'iniciar la reflexió entorn l'avaluació del Programa, es va convidar a les persones participants a definir la seva experiència amb relació a aquest en una paraula. Es van rebre les següents aportacions:

- Burocràcia
- Quanta feina
- Molta organització. Buf
- Molts moviments per fer un pas.
- Intervenció municipal
- Contradicció
- Complexitat
- Moltes coses
- Oportunitat i feina
- Gent gran
- Petites reformes a domicili
- Joan i Maria, referents
- Benvingut, agraït
- Satisfacció
- Amunt
- Regal
- A veure aquesta edició

En aquest primer moment es van destacar aspectes relacionats amb:

- La gestió i organització del Programa, vinculats a la complexitat, els tràmits burocràtics que comporta, la necessitat de molta organització, la lentitud en la resposta, el paper de l'interventor municipal i la importància dels interlocutors tècnics referents de la Diputació de Barcelona.
- Els objectius del Programa, l'oportunitat que suposa i el seu impacte. És agraït i ben rebut.

Imatges de la sessió

2.2 Primera reflexió

A l'hora de contrastar el marc actual del Programa pel que fa als col·lectius a qui s'adreça i les tipologies d'arranjament que inclou, les participants van fer les següents aportacions.

Tipologia d'intervencions

- L'estudi de casos des de l'especificitat està permetent que es puguin detectar i incloure arranjaments més integrals quan és necessari, com per exemple els arranjaments en banys acompanyats també de millores en l'accessibilitat del domicili.

Millora:

- Es proposa incloure petites reparacions en els casos en què es realitzi una arranjament i també calgui alguna intervenció d'aquest tipus o de manteniment.
- Complementar la mirada de l'arquitecte amb un segon referent amb perfil de terapeuta ocupacional, per tenir en compte les necessitats de la persona usuària des d'una perspectiva més transversal i planteji ajudes tècniques més integrals.

Persones destinatàries

Millores:

- Valorar tenir en compte els següents criteris de prioritització en cas de necessitar fer clivatge en la gestió de les llistes d'espera:
 - Prioritzar a menors de 80 anys, tenint en compte que s'atén a moltes persones grans, i per tant amb una esperança de vida curta, que o bé per defunció o ingrés residencial, per exemple, no poden gaudir de l'arranjament a la llar un cop s'ha executat.
 - El grau de dependència. Disposar de la informació del grau de dependència de la persona destinatària permet valorar des d'una visió més ampla a l'hora de fer el cribatge.
 - La situació familiar. Tenir en compte si la persona destinatària viu sola o no fa possible preveure si l'arranjament pot tenir un impacte doble.
- Incloure les famílies amb infants en situació de vulnerabilitat com a persones destinatàries. El Programa ja preveu com a sol·licitants les persones en situació de vulnerabilitat en ser persones que viuen soles o amb una altra persona gran i també caldria associar la vulnerabilitat a famílies amb infants que es trobin en situació de risc d'exclusió social ja sigui per manca

d'autonomia personal, aspectes vinculats a la salut, etc.

2.3 Segona reflexió

Observant les diferents fases del procés, els i les participants van identificar les fortaleses del programa així com aspectes que representen dificultats i que caldria millorar, destacant potencials respostes de millora¹.

Elements transversals

Fortaleses del Programa

Objectiu i visió

- L'objectiu del Programa.
- Des de la Diputació de Barcelona es destaca que es un programa valorat políticament, que ha entrat a formar part del Pla de Mandat i que té visió estratègica a quatre anys.
- És un programa consolidat, i així ho denota, per exemple, la continuïtat de l'equip de tècnics i tècniques de la Diputació de Barcelona.

Referents

- Els interlocutors de la Diputació de Barcelona són valorats com un element positiu del Programa, i es destaca la proximitat en la relació i la voluntat d'escolta i d'anàlisi que tenen de l'especificitat dels casos. Aquesta proximitat fa possible la flexibilitat amb relació a la demanda de cada cas i la personalització de les necessitats.
- El fet que en els ajuntaments el Programa està centralitzat, facilita el seu funcionament.

Finançament

- L'elevada dotació pressupostària del Programa.
- L'aportació del 20% per part de l'Ajuntament - que suposa un baix cost al ens local - i el finançament del 80 % per part de la Diputació de Barcelona, fa que

¹ Aquestes alternatives de millora corresponen tant a aspectes del Programa responsabilitat de la Diputació de Barcelona, com aquelles responsabilitat dels ajuntaments.

sigui un recurs que sense suport Diputació de Barcelona seria de molt difícil aplicació pels ajuntaments.

- La gratuïtat per als municipis petits, de menys de 1.000 habitants.
- La gratuïtat per a les persones usuàries.

En aquest tema, algun ajuntament manifesta que hi apliquen el copagament, amb unes quotes fixades en funció dels ingressos de la persona usuària que reverteixen en el programa. En un altre cas, la persona usuària paga el permís d'obra. Són mesures que apliquen per fomentar la corresponsabilitat amb el Programa.

Tipologia d'arranjaments

- L'amplitud de l'oferta del Catàleg, que inclou diverses tipologies d'arranjaments.

Cobertura i impacte

- Des de Diputació de Barcelona es confirma que es un Programa ben valorat, tant per part dels ajuntaments, com per les persones usuàries. Es valoren positivament tant les ajudes tècniques com el fet que s'hagi ampliat el perfil de les persones susceptibles d'acollir-se al Programa.
- Alguna edició ha estat valorada molt positivament per part dels ajuntaments i de les persones usuàries, tant pel que fa al procés com a l'obra final.

Dificultats del Programa

Contractació

- Després de 9 anys, el Programa continua amb alguns problemes que es donen des de l'inici. Amb les lleis de contractació, hi ha poc marge de rectificació després d'haver aprovat els plecs.

Millora:

- Contemplar la possibilitat d'incloure als plecs 3 o 4 empreses en cada lot territorial, ja que això permetria disposar de més varietat d'empreses que fessin els arranjaments, podria suposar millores en el seguiment i potser ajudaria a fer possible canviar d'empresa en cas d'incidències.

Gestió econòmica i pressupostària

- Alguns ajuntaments assenyalen que tenen dificultats amb l'interventor o secretari municipal, ja que passen a considerar l'ajut com a capítol 4 enlloc de 2, tipificant-lo com a subvenció a famílies i amb relació al total de l'import de l'arranjament, amb la conseqüent afectació de la renda de les persones usuàries del Programa, ja que passen a tenir un segon pagador.

Execució

- Es constata que hi ha diferències d'execució en els diferents territoris, en funció de l'adjudicació de les empreses. Aquest fet és detectat principalment per les tècnics territorials i de gestió del Programa, que aporten una visió global.
- El circuit del Programa és lent i al llarg del procés hi ha poca agilitat, especialment pel que fa al retard en iniciar les obres. Aquest darrer any, en què el nombre d'intervencions també ha augmentat de forma considerable, ha estat especialment complicat en aquest sentit.
- L'incompliment dels terminis per part de l'empresa de direcció facultativa i l'empresa constructora dificulten l'execució de l'obra.

Millores:

- Davant la possibilitat que s'està plantejant la Diputació de Barcelona de que siguin els ens locals petits i mitjans els qui es facin càrrec de la contractació de les empreses constructores, alguns ajuntaments no ho veuen clar des d'un punt de vista de la gestió, tenint en compte la capacitat real per poder entomar-ho, ja que comporta assumir més feina i complexitat, en una fase de la implementació del Programa on es donen principalment les incidències. D'altres també apunten que es podria valorar, sempre que es pogués comptar amb la implicació dels serveis tècnics municipals i d'intervenció i secretaria per realitzar aquestes contractacions.
Des d'un punt de vista més tècnic, es valora que hi ha municipis que han tingut alguna experiència (no recent) en contractar empreses d'inclusió social i que la possibilitat de contractació des de l'ens local podria ser una oportunitat per poder contractar empreses d'inserció per als arranjaments.
- La Diputació de Barcelona informa que la normativa de contractació marca un canvi segons el qual, per a la confecció dels nous plecs, haurà de saber quins ajuntaments participaran així com el nombre d'arranjaments que cadascun d'aquests preveu. Davant la necessitat, doncs, de que la Diputació de Barcelona disposi d'un compromís previ amb la voluntat del nombre d'arranjaments que l'ens local vol fer, els ajuntaments apunten que això podria generar dificultats ja

que aquesta previsió va lligada a pressupostos futurs.

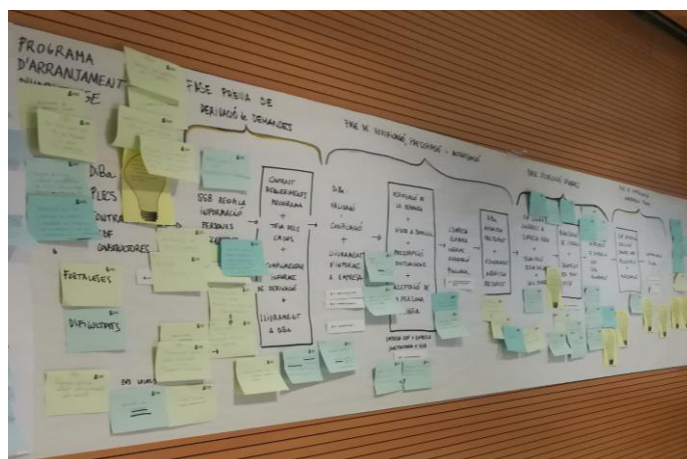
- Amb relació a la proposta d'algun ajuntament de canviar la valoració de les empreses en els plecs per donar menys pes a la part econòmica (actualment és d'un 60% la valoració econòmica, un 20% els objectius i un 20% la part tècnica), la Diputació de Barcelona alerta que en el paper tot pot quedar reflectit, però que la qüestió clau és com es fa complir allò estipulat en el contracte i proposat per l'empresa.

Control i seguiment

- Hi ha dificultat de fer complir els plecs, especialment en els terminis de construcció i el control de les subcontractacions i en la interlocució amb les empreses.

Amb tot, es valora positivament que els plecs ja recullen l'aplicació de sancions com a mesura a utilitzar en cas que es produeixin incompliments en el procés o l'obra. En alguns casos s'ha percebut un canvi d'actitud de l'empresa facultativa i l'empresa constructora pel fet d'avisar de la possible aplicació de sancions.

Elements relacionats amb les diferents fases del programa

a) FASE PRÈVIA DE DERIVACIÓ DE DEMANDES

Durant aquesta fase, els serveis socials municipals dels ajuntaments participants en el programa recopilen la informació necessària sobre les persones identificades

susceptibles de ser-ne usuàries per contrastar-la amb els requeriments del programa.

Una vegada recopilada aquesta informació i feta la tria de casos, complimenten els informes de derivació i els lliuren a la Diputació de Barcelona per a la seva validació i codificació.

Fortaleses

- La universalitat del Programa.
- L'ampliació d'ajudes tècniques.
- L'ampliació dels perfils de les persones destinatàries, ampliant a persones amb discapacitat.

En aquest tema, per part de la Diputació de Barcelona es comenta que sense modificar substancialment el Programa i ampliant el perfil de persones destinatàries es preveia donar resposta a grans depenents, especialment als menors de 65 anys. Si bé hi ha hagut demanda, aquesta no ha sigut tant elevada com s'esperava. Per part dels ajuntaments es valora que es fa difusió i s'estableix coordinació amb salut (el Centre d'Atenció Primària, etc) però són perfils que majoritàriament ja tenen cobertes algunes necessitats, i en ocasions el Programa s'utilitza per complementar.

- El model de l'imprès de derivació és correcte i senzill.

Dificultats

- En el procés de derivació, als municipis grans amb un gran volum d'arranjaments se'ls fa feixuc i complex l'enviament de cada cas.

Millora:

- Estudiar la potencialitat de crear una carpeta compartida amb Diputació de Barcelona. Tot i que s'és conscient de les dificultats que poden posar des d'informàtica (per exemple en l'ús dels núvols, protecció de dades, etc.)
- Nous models o habitatges no contemplats (tipologia o accés).

En aquest sentit, s'apunta que hi ha situacions, com l'ocupació, que no s'han plantejat mai al Programa per 'autocensura' dels propis ens locals. Però, són realitats amb que es troben avui dia en els municipis, ja que l'habitatge és una de les principals necessitats a les quals s'enfronten. Es valora que hi ha moltes tipologies d'ocupació i que caldria reflexionar amb la Diputació de Barcelona sobre com entomar-les des del Programa, definint quines es podrien incloure en funció de la tipologia d'ocupació i del perfil de la persona susceptible de ser usuària. Es posa com exemple, que en ocasions es tracta de persones grans que davant un augment de lloguer no poden assumir-ho i acaben essent en una situació de l'ocupació de l'habitatge.

Una altra tipologia que no es contempla des dels municipis és la d'arranjaments en habitatges propietat d'entitats bancàries. Des de la Diputació es planteja que en cas de voler incloure algun arranjament d'aquest tipus, des de l'excepcionalitat, és necessari el vist-i-plau del regidor/a justificant els motius de que l'habitatge en qüestió sigui susceptible d'arranjament.

Millora:

- Reflexionar amb relació al tema de l'ocupació i estudiar el potencials arranjaments en aquests tipus d'habitatge.

Millora:

- Preveure les situacions d'urgència social. Es valora que els nous plecs podrien incloure la creació d'un circuit d'urgència, amb una temporalitat prevista, per donar resposta a persones amb situació de discapacitat sobrevinguda que requereixin l'adaptació del seu habitatge. Això donaria valor afegit al Programa.

b) FASE DE VERIFICACIÓ, PRESCRIPCIÓ I AUTORITZACIÓ.

Previ a l'inici d'aquesta fase, la Diputació de Barcelona lliura a l'empresa de direcció facultativa una relació d'Informes de derivació que constitueixen la demanda municipal d'arranjaments.

Aquesta fase comprèn la verificació de les demandes d'arranjaments, la visita inicial de valoració al domicili, la prescripció de les actuacions a dur a terme a l'habitatge i l'acceptació de la persona sol·licitant.

En aquesta fase, l'empresa de direcció facultativa elabora un Informe d'adaptació funcional.

Aquesta fase finalitza amb l'autorització del pressupost per part de l'ens local i l'Àrea d'Atenció a les Persones de la Diputació de Barcelona.

Dificultats

- En ocasions, els propietaris dels pisos de lloguer en els quals viuen les persones que necessiten les intervencions, tenen dubtes dels terminis i condicions en que es desenvolupa el Programa i de les intervencions que inclou l'arranjament, i volen certes garanties en el moment inicial de les prescripcions.

Millora:

- Elaborar un document explicatiu amb les condicions d'arranjament i el compromís de les obres per fer arribar al propietari abans de l'acceptació de l'arranjament.
-
- En les visites a domicili, es percep una manca de visió social, de consciència del col·lectiu amb qui es treballa, tant per part de la direcció facultativa com de l'empresa constructora. Aquesta mirada únicament la tenen molts pocs referents de les empreses i es va perdre especialment des que no es compta amb la figura de terapeuta ocupacional.
 - Es destaca que les empreses no han fet propostes d'eficiència energètica en cap cas dels municipis participants. El Programa preveu actuacions de millora de l'eficiència energètica als domicilis i en casos d'auditoria energètica d'alguns municipis es detecten deficiències en aquest sentit al parc d'habitatges i s'identifica la necessitat. Coordinar tots dos programes seria una possibilitat de millora.
 - El període de la derivació fins a l'inici de les obres és molt llarg, va de 9 mesos a un any.

- La graella de sol·licitud en què s'indiquen tots els expedients amb el codi corresponent s'ha d'omplir quan en realitat les dades ja s'han passat a Diputació, amb la qual la sensació es de duplicar la feina. Cal tenir en compte que hi ha municipis en què aquesta tasca la realitza la unitat administrativa, però en altres no i això genera més volum de feina.

Millora:

- Simplificar el procés enviant als ens locals la graella de sol·licitud formal ja emplenada amb les dades i que únicament calgués signar-la.

c) FASE D'EXECUCIÓ D'OBRES

Aquesta fase comprèn l'execució de les obres als habitatges.

En aquesta fase, l'empresa de direcció facultativa, una vegada autoritzat el pressupost per l'ens local i l'Àrea d'Atenció a les Persones de la Diputació de Barcelona, lliura l'encàrrec d'execució d'obra a les empreses responsables de la realització de les obres. L'inici de les obres està sotmès a la tramitació dels permisos i assabentats d'obra municipals que s'escaiguin.

Durant els treballs d'execució, l'empresa de direcció facultativa supervisa el correcte desenvolupament dels mateixos en termes de qualitat i compliment dels terminis establerts en els plecs.

Aquesta fase conclou amb la notificació per part de l'empresa executora de les obres a l'empresa de la direcció facultativa de la finalització formal de l'arranjament.

Fortaleses

- La rapidesa en l'execució de l'obra. Un cop s'ha iniciat, es porta a terme en els terminis previstos.

Dificultats

- La manca de sensibilitat social de les empreses.

Tothom coincideix en percebre la manca de sensibilitat social en determinades actuacions per part de les dues empreses implicades, tant la direcció facultativa com l'empresa constructora.

- Manca una mirada específica amb relació a les millores a realitzar. En aquest sentit, es destaca que depenent de la persona que tinguis de referent de l'empresa de direcció facultativa, és actiu en la proposta de millores o es limita a confirmar les propostes realitzades des de SSB. I cal tenir molt en compte que els SSB no estan especialitzats en detectar o projectar les solucions a les necessitats. Per aquest motiu, és necessària una mirada experta, especialista, i que pugui aportar aquest coneixement dels arranjaments necessaris per millorar la qualitat de vida de la persona.

Millora:

- Introduir un perfil social, per exemple, un terapeuta ocupacional, que pugui aportar sensibilitat social i una mirada especialitzada i més transversal en els arranjaments, que complementi la de la direcció facultativa.
- L'aplicatiu es valora, per part de Diputació de Barcelona i dels ens locals, com poc pràctic i poc potent com a eina de gestió del programa, tenint en compte l'envergadura del nombre d'intervencions que es realitzen. Els ajuntaments reconeixen consultar-ho poc, ja que és només de lectura i acostumen a rebre les notificacions de l'empresa adjudicatària a través d'altres vies més directes (per exemple a través del correu electrònic). La major part de les consultes són puntuals i en el cas dels municipis més grans acostumen a respondre a la necessitat de comprovar com va una obra i veure si hi ha alguna incidència o bé per accedir als plànols i adjuntar-los en els permisos d'obra.
 - La lentitud de resposta en les incidències durant l'obra. Es coincideix en assenyalar que des de 2015 a l'actualitat hi ha hagut un canvi important en l'empresa constructora, la qual sovint no avisa, no entén la necessitat de que els ajuntaments avisin a la Diputació de Barcelona en cas d'incidència o hi ha lentitud i resistències en la resposta a les incidències d'obra.

- Es ressalta el desconeixement dels terminis, tant de les incidències com de la garantia d'obres, per part dels ajuntaments i de les persones usuàries. Aquest fet afecta a la capacitat de queixa i seguiment per part d'uns i d'altres.

Millora:

- Agilitzar les incidències per resoldre els problemes durant l'obra.
 - En el tema de resolució d'incidències, és important assegurar que l'empresa no doni telèfons directes a la persona usuària del programa, ja que el seu referent és serveis socials. Si es fa, en alguns casos, per exemple de salut mental, es poden donar instruccions per part de la persona usuària que afectin i fan més complex el desenvolupament de l'obra i el programa.
- Mala qualitat dels arranjaments, que s'associa amb un manca de professionalitat per part dels treballadors i les empreses constructores.
 - La manca del coneixement de la llengua per part dels professionals de la constructora que realitzen l'obra, aspecte que fa molt complicat o impossible l'entesa amb les persones usuàries.
 - La manca de coordinació amb l'empresa de direcció facultativa i l'empresa constructora, ja que no avisen de la data d'inici de l'obra, ni la data de validació de l'obra, o l'avisen d'un dia per l'altre, aspecte que fa impossible posar la visita a l'agenda per part dels professionals referents dels SSB.

Millores:

- Avisar amb temps a les professionals dels SSB, per millorar la rebuda per part de les persones usuàries i evitar o minimitzar els casos en què es troben que no obren la porta, que la persona usuària no hi es, etc.
- Els ajuntaments podrien fer un pla de treball o full de compromís a signar per part de la persona usuària, en que s'explicités els drets i deures, com a eina per minimitzar els ensurts.

- Solucions constructives finals dels arranjaments que no solucionen l'accessibilitat ni milloren la qualitat de vida de la persona usuària.

Com a exemple explicatiu es posa el plat de dutxa, que en principi està estipulat que anirà a arran del terra en cota zero, però en ocasions no es possible fer-ho per qüestions tècniques, i es col·loca una plat de dutxa amb quatre centímetres d'alçada del terra, aspecte que dificultat l'ús. Davant aquestes situacions, abans de fer-ho caldria revisar les possibles solucions d'arranjament per assegurar que la que es dona millorarà la qualitat de vida i l'accessibilitat de la persona usuària, i no pas la complicarà més.

- La manca de claredat en el circuit del Programa per part de les empreses. És molt important que l'empresa tingui com interlocutor la professional de referència dels serveis socials i tingui clar el circuit del programa i se cenneixi al mateix. L'empresa sembla no tenir clar el circuit establert a la gestió del programa. Per exemple, davant la interposició d'una incidència es sorprenen i afirmen que perquè no se'ls ha fet arribar a ells enlloc de a Diputació de Barcelona.

d) FASE DE COMPROVACIÓ I CONFORMACIÓ FINAL

Aquesta fase comprèn la comprovació i conformació final de l'arranjament.

En aquesta fase, l'empresa de direcció facultativa verifica que la intervenció s'ha executat segons la prescripció realitzada i acredita l'execució de l'arranjament mitjançant l'Acta de comprovació i conformació final de les intervencions dutes a terme als habitatges.

Dificultats

- Per part dels ajuntaments, s'afirma que en ocasions no realitzen les visites de validació, principalment per un tema d'agenda, en què influeix tant la càrrega de l'agenda del professional com el no avís o avís en poc termini per part de l'empresa de direcció facultativa, que fa molt difícil agendar-ho i assistir-hi.

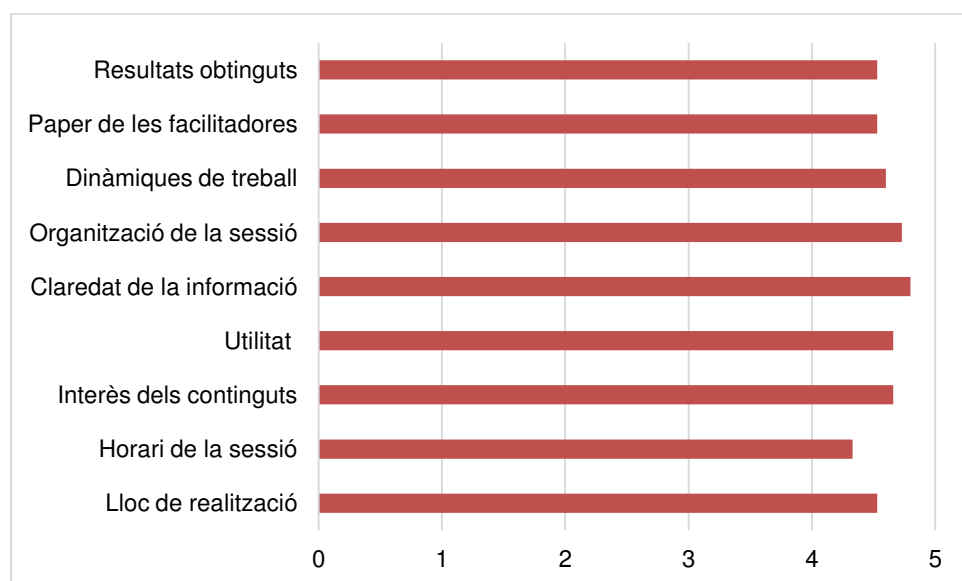
Millora:

- Plantejar la necessitat d'avís per part de l'empresa a l'ajuntament de la visita de valoració com un requisit a complir per poder donar per finalitzada l'obra i poder emetre la factura.

Alguns ajuntaments han dit a l'empresa que si no avisen de la visita domiciliaria per la validació final, no validen l'obra i no es dona conformitat a la factura. I els ha donat resultats positius.

3. Valoració de la sessió

Les participants van poder valorar la sessió mitjançant un qüestionari, assenyalant amb una x el grau de satisfacció de l'1 al 5 respecte cadascun d'aquests ítems (1 seria gens satisfet i 5 seria molt satisfet).

El més positiu ha estat ...

- Trobar diferents experiències i formes de treballar municipals.
- L'intercanvi d'experiències per ampliar el coneixement.
- Conèixer persones amb qui interloquem.
- Compartir reflexions i experiències.
- La reflexió conjunta per millorar aquesta programa tant valorat positiu per a les persones usuàries.
- Participació i bon rollet.
- Posada en comú.
- Conèixer altres experiències.
- El compartir dificultats que hagin tingut amb el programa al llarg dels anys.
- Compartir i conèixer la situació dels arranjaments en d'altres municipis.
- La posada en comú i el resum, que s'ha fet.
- Poder compartir experiències amb altres municipis.
- Conèixer les diferents visions de les participants.
- Diferents visions i la posada en comú.
- Voluntat de millora.
- Posar en comú.
- Conèixer d'experiències d'altres municipis, poder fer propostes de millora.

- Que ens ho recolliran tot per escrit, la reflexió conjunta.

El que menys m'ha agradat...

- El lloc, de difícil accés amb transport públic.
- No saber la durada amb antelació.
- Res.
- La calor.
- Res.
- Al final feia fred a la sala.
- L'aire condicionat.
- L'aula.
- El fred que feia a la sala.
- La darrera part, s'ha fet una mica feixuga per revisar el que ja havíem parlat.

No vull marxar sense dir que...

- Gràcies!
- Gràcies!
- Gràcies al i la company/a de Diputació de Barcelona per la seva feina.
- Gràcies per proposar aquestes sessions conjuntes de reflexió.
- Gràcies per la reflexió.
- Moltes gràcies!
- Molt bé Indic.
- Els espai d'anàlisi i valoració dels programes són una eina molt potent.
- Moltes gràcies!